

राजाच का?

श्रीमद् नामचैतन्य भानुदास

दि. ११-११-२००८

दैनिक सकाळ, मुंबई यांच्या सौजन्याने

बुद्धिबळातील सोंगट्यांप्रमाणे आपल्या संपर्कात येणाऱ्या प्रत्येक व्यक्तीची चाल(मानसिकता) भिन्न भिन्न असते. 'स्वभावाला औषध नसतं' ते दुसऱ्याच्या. मात्र आपली नजर बदलली तर आपला स्वभाव आपण बदलू शकतो. 'ते तसे का वागतात' याचे क्लेश करून घेण्यापेक्षा, 'ते तसेच वागणार' हे गृहीत धरून बुद्धिबळातील राजाप्रमाणे आपली मनःशांती टिकवावी. राजाला वाचवण्यासाठी वेळप्रसंगी प्यादी, हत्ती, घोडे, उंट, अगदी वझीरसुद्धा जीव द्यायला तयार होतात. याचाच अर्थ राजानेही त्यांना तेवढाच जीव लावला असणार, नाही का? सगळ्यांवरच 'निरपेक्ष' प्रेम करावं. म्हणजे अपेक्षाभंगाचे क्लेश होत नाहीत. आता दुसऱ्या नजरेने राजाचा विचार करू. प्रत्येकाला वाटत असतं, की आपण योग्यच विचार करतो, बरोबरच वागतो. पण हे योग्य-अयोग्य ठरवणार कोण? त्यासाठी त्रयस्थपणे, निःपक्षपाती आत्म-परीक्षण करणं नितांत गरजेचं असतं. निःपक्षपातीपणाने आणि त्रयस्थपणाने बघताना स्वतःला 'क्ष' व्यक्ती समजून 'क्ष'चे विचार, वागणं वगैरेंच्या योग्य-अयोग्यतेचा विचार करावा. त्यामुळे योग्य निर्णय घेऊन जीवनाची योग्य 'वाटचाल' करता येते. पटावरचा राजा हेच तर आपल्याला शिकवतो. ही 'क्ष' बनलेली राजा सोंगटी, जी त्रयस्थ बनते ते तुम्हीच असता. राजा 'क्ष' बनून सोंगटीतून बाहेर पडतो, त्रयस्थ बनतो आणि व्यूह रचना करतो. आपल्या प्रतिद्वंद्व्यावर मात करण्यासाठी आपल्या सैन्यातल्या सैनिक, घोडे, उंट, हत्ती, वेळप्रसंगी वझीराचाही राजा त्रयस्थ बनून वापर करतो. खरं तर, सोंगटीतून बाहेर पडून त्रयस्थपणे हा राजाच संपूर्ण युद्ध खेळत असतो. त्रयस्थपणे युद्ध केल्याकारणाने आपले कितीही हत्ती, घोडे, उंट, प्यादी मेली तरी 'क्ष' राजाला दुःख होत नाही. कदाचित थोडं वाईट वाटेलही पण क्लेश होणार नाहीत आणि त्यामुळेच तो शांतपणे एखादंच घर बाजूला, मागे, पुढे सरकतो. .

आपण पटावरचे राजे आहोत असं समजून त्रयस्थपणे संसार, व्यवहार करा. कशात ना कशात तरी गुंतवून(involved) घ्या. पण कशातही गुरफटून(Attached) राहू नका, मनःशांती दूर नाही.